Европейска фондация за подобряване на условията на живот и труд

Сближаване и разграничаване на условията на труд в Европа: 1990—2005 г.

Резюме

Въведение

През 2005 г. Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound) предприе четвъртото Европейско проучване на условията на труд (EWCS), което се провежда от 1990 г. През този петнадесетгодишен период в Европейския съюз настъпиха значими промени на различни равнища. Към държавите-членки на ЕС, които през 1990 г. бяха дванадесет на брой, се присъединиха 15 нови страни. Поради това, проведеното през 2005 г. EWCS обхваща 27-те държави-членки на ЕС (ЕС27), както и Хърватия, Турция, Норвегия и Швейцария. Промените в ЕС, обаче, имат и структурно измерение, засягащо цялостната организация на европейската икономика, пазари на труда и условия на труд.

Поради това съдържанието на EWCS се разви в значителна степен през този период; сега проучването включва повече въпроси и обхватът му е разширен, като акцентът е изместен от по-традиционните ергономични рискове към включване на многобройни въпроси, свързани с характеризиращ се с много измерения подход към условията на труд и, по-общо, към качеството на трудовия живот. В настоящия доклад са анализирани основно два изследователски проблема. На първо място, въз основа на резултатите от отделните издания на EWCS е проучена динамиката във времето на относителните тенденции на сближаване и разграничаване по отношение на качеството на трудовия живот. На второ място, в доклада е разгледан въпросът дали през периода се наблюдават сходни тенденции между европейските държави.

Контекст на политиката

Структурните промени в ЕС намират до известна степен отражение в европейската и националните политики, по-специално чрез Европейската стратегия за заетостта и Лисабонската стратегия. Резултатите от различни скорошни проучвания, обаче, очертават смесена картина по отношение на качеството на работните места в Европа, която показва, че се забелязват някои подобрения, например във връзка със злополуките на работното място, но в същото време по отношение на други измерения на качеството на работните места, като повишаването на интензивността на труда или достъпа до възможности за обучение, не са постигнати подобрения. Тази оценка бе направена още в последващото съобщение на Европейската комисия относно качеството на труда от 2003 г., а неотдавна беше потвърдено в стратегическия доклад относно обновената Лисабонска стратегия.

Тези проучвания се основават на различни набори от данни и показатели и са проведени въз основа на чисто академичен или на основан в по-голяма степен на политиката подход, като например концептуалната рамка и показателите, приети от Европейския съвет в Лаакен през декември 2001 г. Съществен пропуск на европейската рамка за качеството на труда е липсата на показатели, свързани с условията на труд. Настоящият доклад съдържа преглед от гледна точка на качеството на работните места на тенденциите в областта на условията на труд, отразени в отделните издания на EWCS, обхващащи последните 15 години.

Основни констатации

Анализът на качеството на труда и заетостта подчертава четири основни измерения: развитие на кариерата и трудова заетост, здраве и благосъстояние, развиване на уменията и съчетаване на професионалния и личния живот. Всяко от тези измерения включва подтеми, които, взети заедно, обхващат всички въпроси, засегнати във въпросниците, изготвени в рамките на EWCS, както и областта на европейската трудова и социална политика като цяло. Анализирайки тези области, както и удовлетвореността от работното място като цяло, с цел да се оцени качеството на работните места в най-широкия смисъл на това понятие, констатациите от проучването разкриват относителни различия в тенденциите в Европа, настъпили с присъединяването на 12-те нови държави-членки през 2004 и 2007 г. Усреднените данни за тези страни показват до момента по-ниски показатели по отношение на качеството на работните места, но също така резултатите сочат, че те скъсяват дистанцията.

По отношение на по-старите държави-членки (ЕС15) данните показват, че процесът на

сближаване се движи не към постигане на оптимални или по-високи резултати, а по-скоро към средното равнище, като по-високите резултати, постигнати от англосаксонската група държави, са балансирани с влошаване на резултатите в скандинавските държави. В същото време показателите на континенталната и южната групи държави остават относително стабилни.

Вътрешните различия в отделните групи държави и в рамките на отделните държави в някои случаи се засилват в резултат от различни публични политики, както и от разнообразната икономическа специализация. Развитието на сектора на услугите, съчетано със спад в секторите на промишлеността и селското стопанство, има различно отражение върху отделните държави и това обстоятелство може да обясни отчасти различията между държавите и групите държави.

Представените в доклада национални резултати показват, че във всички групи се очертава висока степен на многообразие. Финландия се различава във все по-голяма степен от останалите скандинавски държави, а различията между Дания и Швеция също са по-подчертани в момента в сравнение с положението отпреди 10 или 15 години. В континенталната група държави Нидерландия и в по-малка степен Австрия също се характеризират с нарастващи различия в сравнение с останалите държави в групата. В южната група държави Испания понастоящем се различава в по-голяма степен от Италия, а Португалия и особено Гърция се характеризират с по-големи различия от останалите държави в групата в сравнение с деветдесетте години на миналия век.

На национално равнище отрицателните елементи на качеството на работните места, като излагане на рискове за здравето, труд през почивните дни и нощен труд, отбелязват спад в почти всички държави. Постигнато е подобрение по отношение на зачитането на правата на работниците, изразяващо се в консултиране и предоставяне на информация относно съществуващите рискове. В същото време, обаче, други отрицателни елементи на качеството на работните места, като наличието на работни места, предлагащи незадоволителни възможности за учене и недостатъчен достъп до обучение, работа на смени или непостоянно работно време, повишена интензивност на труда и нарастване на отсъствията от работа, свързани със здравословното състояние, бележат ръст в почти всички държави.

Липсата на възможности за обучение на работното място поражда особена загриженост. Въпреки че европейската теория и политики съдържат акцент върху ученето през целия живот и въпреки възприетия конкретен отворен метод на координация в областта на образованието и ученето през целия живот, е необходимо да се постигне значителен напредък, за да бъдат реализирани целите, приети в Лисабон през 2000 г.

Политически насоки

- За постигане на общо подобрение на условията на труд във всички държави са необходими по-интензивни усилия по отношение на обучението и ученето през целия живот;
- Други рискови фактори и свързани с труда резултати в държавите от ЕС27, на които трябва да се посвети внимание, включват повишаването на интензивността на труда и нарастващите равнища на отсъствие от работа;
- Наличната задълбочена информация за икономическите и социалните процеси в новите държави-членки все още е фрагментирана или с ограничен обхват, поради което в това отношение са необходими допълнителни изследвания;
- С оглед на факта, че държавите-членки на ЕС са 27 на брой, е трудно тенденциите да се анализират поотделно за всяка държава, като ефективна алтернатива е обединяването в клъстери (групиране на държавите-членки въз основа на сходства помежду им). Обединяването на държавите в клъстери, обаче, може да замаскира вътрешното многообразие между тях и да доведе до преувеличения в тълкуването. Поради това е важно успоредно да се провежда и анализ по отделни държави с оглед на нарастващото многообразие в рамките на съществуващите клъстери.

Допълнителни изследвания

- Eurofound, с оглед на мисията на фондацията и ресурсите, с които разполага тя, като проучвания, обсерватории и финансиране на вторични анализи, може да играе роля за насърчаване на единодействие с цел създаване на смесена целева или работна група във връзка с обединяването в клъстери;
- Увеличението на размера на националните извадки ще помогне за повишаване на качеството на следващото издание на EWCS, тъй като ще позволи например извършване на по-детайлен анализ на секторно и регионално равнище;
- Подобряването на националните извадки в рамките на EWCS е предпоставка за по-ефективното използване на EWCS за наблюдението на политиките, тъй като това проучване се основава на „меки“ показатели за резултатите на отделните държави.

Допълнителна информация

Докладът „Сближаване и разграничаване на условията на труд в Европа: 1990—2005 г.“ е достъпен на следния интернет адрес: http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef08104.htm. Данни, доклади и вторичен анализ на резултатите от Европейските проучвания на условията на труд можете да намерите на уебсайта на Европейската обсерватория за условията на труд: http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/.

Sara Riso, Сътрудник за връзки с обществеността
sri@eurofound.europa.eu